

Az elmúlt két évben sokat foglalkoztam idő alapú munkák készítésével, eleinte az analóg fotográfiában próbáltam kiaknázni az idő múlásának képzőművészeti vonatkozásait, hosszú expozíciós idejű képekben, lyukkamera felvételekben fotogramokban. A fotogramok készítése a sötétkamrában, egyre inkább performatív jelleget kezdett öltetni. Ezt a performatív jelleget megőrizve azonban, a médiumot videóra cserélve születnek ma az alkotásaim.

Az elmúlt évben készült videóimban közös a leredukált képi világ, az eszköztelenség, koncentrálttság. Ezek a videók a hétköznapi élet jelenségeit emelik ki megszokott kontextusukból, legtöbbször a végletekig túlozva, lecsupaszítva, mellébeszélés, nélkül.

Ezt a műfajt több szempontból is adekvátnak gondolom. Egyrészt alkotói szempontból azért, mert arra készítek, hogy minél inkább gondoljam át a mondanivalómat, koncentráltjam a figyelmemet. Másrészt pedig azt hiszem ideje elgondolkodni azon, hogy hogyan lehet a képzőművészetet fenntarthatóbbá tenni. A műtermek megtelnek képekkel, grafikákkal, szobrokkal amelyeket, tárolni, raktározni kell. Az én műveim ennél sokkal, szerényebb igényekkel felruházottak. Megtekinthetők úgynevezett black cube-okban a művészet „szakrális” intézményeiben, de ugyanakkor, az interneten való böngészés magányában is hasonlóképpen élvezhetők, ha nem élvezhetőbbek.

Ha egy mondatban kellene jellemeznem ezeket a videókat, Wöeres Sándor szavaival élnék:

„Mit málló kőre nem bizol
mintázd meg levegőből.”

No. 3. videóm előtt készítettem egy kicsivel több, mint egy órás videót, amelyben egy tábla csokoládét helyeztem a hasamra, amely kizárólag a testem melegétől olvadt meg. Ez a videóm sokkal passzívabb a hármasként című videónál, amelyben sokkal inkább jelen van az alkotó, és reményeim szerint a néző is.

No.3. című 10 perces videóban az látható, ahogy egy csoki mikulást kibontok a csomagolásából, a celofánra ráállok, a mikulást magamhoz ölelem, addig ameddig el nem olvad. Ezután a két kezem szétvárom, a mikulás egy része, megolvadva a testemen látható, a mellemen, a hasamon, a másik része pedig a padlóra hullott.

Maga a (csoki) mikulás, rengeteg kollektív emléket és kulturális/történelmi asszociációt hordoz piros puttyban. Ha a mikulást, mint jelenséget kezdjük vizsgálni, amit legkönnyebben meg tudunk állapítani, az az, hogy egy idősödő, pocakos, leggyakrabban piros anorákba öltözött férfiről beszélünk, aki a jó gyerekeknek ajándékot hoz, a rosszaknak pedig virgácsot.

Szent Miklós története és hagyománya a Legenda aurea-ban fennmaradt legendakincséből épül fel. A történet szerint a 4. században Myra városában, a mai Törökország területén élt. A mai ajándékozási ceremónia onnan vezethető le, hogy Szent Miklós, aki mellelleg bíboros volt (innen ered a mai mikulás piros ruházata) adományt adott, három szegény katolikus lánynak, hogy férjhez tudjanak menni, ahelyett hogy prostitúcióra adják a fejüket. Több verziója maradt fenn ennek az ajándékozásnak, de ami a mai mikulás kultúrkörben is fellelhető, az az, hogy a kéményen keresztül dobta be a szütyő aranyat, és mivel az egyik lány épp ott szárította a harisnyáját, abba pottyant bele, innen ered a mai kéményen keresztül érkező mikulás bizarr ötlete.

Ma a gyerekek a mikulástól, önmaguk (a mikulás) lekicsinyített mását kapják elsősorban, az úgynevezett mikulás csomagban, a többi édesség esetleg gyümölcs mellett. Ezekből a csokoládé mikulásokból Magyarországon ma, elég nagy a választék, márka minőség és méret szerint. Mindenhol szép számban képviseltetik magukat, a szupermarketek hosszú polcain keresztül, a falu egyetlen boltjáig.

Végül is a mikulás az emberek számára megkerülhetetlen.

Videómban azonban a mikulás, mint olyan, nem csak az előbb említett minőségben van jelen. Egy fiatal nő, Én, ölelem a mikulást, mely aktus legfelső jelentés rétegeiben valóban utal a gyermekségre, a gyermekség azon fázisára mikor még hiszünk a mikulásban és bálványként imádjuk azt. Ennek megfelelően az olvadás fejezi ki a csalódást, ahogyan a mikulás lassanként, vagy éppen egyik pillanatról a másikra (szerintem az előző jellemzőbb) deszakralizálódik, és egy kiüresedett szimbólum marad.

Azonban ha tovább nézzük, ezt a videót felfedezhetjük azt, miként utal ez a folyamat több olyan jelenségre is, amely megkeseríti az emberek mindennapjait. Gondolok itt például a túlzott ragaszkodásra, emberhez, tárgyhöz, szituációhoz, élethelyzethez. Ez a kényszeres ragaszkodás visszafordíthatatlan, és rendkívül káros az egyén számára, ha nem tud egy destruktív kapcsolatból, élethelyzetből időben kilépni.

A videón egy nő és egy férfi kapcsolatát is vizsgálhatjuk, amely absztrakt módon van ábrázolva. A két test kölcsönhatásba lép egymással, kizárólag a test melege dolgozik, amelytől a mikulás meglágyul, majd teljesen elfolyik. Elveszíti eredeti, saját alakját, és egy másik test alakját kezdi utánozni. Megtörténik a halmazállapot változás. Eközben a másik test minősége is megváltozik, elszíneződik.

A csoki mikulást, mint fallikus szimbólumot is értelmezhetjük. Itt van ez a fiatal nő, aki e szimbólum függvényében határozza meg saját nemiségét, szerepét, kilátásait férfiak uralta társadalmunkban. Ez a szerep viszonylag passzív, de ugyanakkor kitartó, mániákus, egyfajta életstratégiát kínál.

Videóm készítésénél célom volt kizárólag egy speciális témát körbejárni a lehető legkevesebb eszközzel és anyaggal. Azért tartom ezt a formát megfelelőnek, mert lehető legkevesebb elem a műalkotásban nem csak az alkotó, hanem a néző figyelmét is koncentrálja, és egyúttal megsokszorozza a műalkotás rendszerében megtalálható elemek jelentés tartalmát és jelentőségét.

Birkás Mónika

